

Striptekenaar Giraud/Moebius

'Ik ben een soort geestelijke spons'

Als Giraud tekent hij de beroemde strip Blueberry, als Moebius de science fiction-held John Difool, de Blueberry van de kosmos. Hoe speelt hij het klaar om dagelijks van twee verschillende strips een pagina te produceren? Kees de Bree en Hans Frederiks spraken in Frankrijk met Giraud/Moebius over zijn carrière, zijn leermeesters en zijn levenswijze. 'Ik heb geleerd dat er dimensies bestaan die ik nooit had vermoed.'

Ongeveer zeven jaar geleden stopte striptekenaar, illustrator en tekenfilmer Jean Giraud (43) tijdelijk met zijn wereldberoemde westernstrip *Blueberry* om zich onder het pseudoniem Moebius te wijden aan het maken van science fiction-strips, een genre waar hij zich vanaf het begin van zijn carrière toe aangetrokken had gevoeld.

Groeiende onvrede met de conventies en het streng afgebakende kader van de western, onenigheid met Pilote-hoofdredacteur René Goscinny, financiële meningsverschillen met zijn uitgever en perikelen rond de oprichting van zijn eigen blad *Métal Hurlant* lagen ten grondslag aan deze beslissing die voor hem niet alleen een verandering van genre maar tevens een verandering van levensstijl betekende. Hij verhuisde eerst naar het platteland en enkele jaren daarna naar Arudy, een gehucht in de Pyreneeën op de grens tussen Frankrijk en Spanje.

Hij heeft er nog steeds geen spijt van: „Het is goed voor een mens die evenwichtig en gezond wil leven om op zichzelf teruggeworpen te worden en dat is onherroepelijk het geval als je midden in zo'n overweldigend brok natuur woont. Het maakt je leven stukken intenser, meer de moeite waard.”

Halverwege de jaren zeventig maakte hij tijdens filmwerkzaamheden in Mexico kennis met de Chileense auteur en filmer Alexandro Jodorowsky. Het was het begin van een hechte samenwerking met als eerste resultaat het prachtige *Les yeux du Chat* waarin de technieken van de grote illustratoren aan het eind van de vorige eeuw en de symboliek van de Aztekencultuur elkaar op innige wijze

Hans Frederiks

Giraud/Moebius: gemoedswisselingen

omarmen. Kort daarop lanceerden zij *De incal van het duister*, een doorslaand kassucces met een Mickey Spillane-achtige ruimtedetective in de hoofdrol. Het album prijkte in Frankrijk al binnen een week tussen de namen van gerenommeerde literatoren als één van de tien beste boeken van de maand op de lijsten. De kennismaking met Jodorowsky had ook tot gevolg dat Giraud een deel van zijn concrete denken inwisselde voor een meer kosmisch bewustzijn, wat het gerucht in de wereld riep dat hij zich om de twee uur terugtrekt voor een korte meditatie. Een ongemakkelijke uitgangspositie voor een interview naar aanleiding van zijn twee nieuwe albums *De ongrijpbare Navajo's* (Blueberry) en *De incal van het licht* (John Difool) die aan het eind van de maand zullen verschijnen.

Als we hem tijdens het jaarlijkse stripfestival in Angoulême spreken waar hij aanwezig is als voorzitter van de jury die de prijzen toekent blijkt onze vrees totaal ongegrond. Het is niet de meditatie maar de radio, televisie, burgemeester, collega-tekenaars en uitgever die om het hardst aan hem trekken, die ons gesprek korter doen uitvallen dan gepland was. Daarom ontmoeten wij hem enkele weken later nog eens in Parijs waar we vrijwel de gehele middag met hem praten in het gebouw van zijn uitgever Les Humanoides Associées, te midden van hoog opgestapelde dozen met strips.

Hij blijkt een vriendelijke man die echter gedurende beide gesprekken aan enorme gemoedswisselingen ten prooi is.

Hij praat nu eens uiterst levendig, driftig gesticulerend met zijn handen, dan weer lamgeslagen onderuit gezakt in zijn stoel, de ogen half gesloten achter de in licht montuur gevatte brillenglazen, nauwelijks verstaanbaar voor zich uit mompelend. Op onverwachte momenten barst hij in lachen uit om ogenblikkelijk daarna schuw en ernstig over zijn onontwarbare mengelmoes van buitenissige filosofieën uit te wijden. De Tarot, de leer van de Yaqui-indiaan Don Juan, zoals die beschreven wordt in de boeken van Carlos Castaneda, een snuifje boeddhisme en vooral meditatietechnieken moeten hem de harmonie en innerlijke rust geven om het straffe werktempo te volgen waarbij hij 's ochtends een pagina *Blueberry* en 's avonds een pagina *John Difool* kan produceren:

„Daarom ben ik ook gestopt met roken en gebruik ik ook geen hallucinerende middelen meer. Als ik mezelf wil vinden,

als ik de kracht wil opbrengen om dingen te scheppen, zal ik ook de kracht moeten kunnen opbrengen het zonder dat soort middelen te doen."

In zijn goed ingedragen vrijetijdskleding en de over zijn schouder bungelende zeildoeken zwemtas wisselt hij met zijn stemmingen van leeftijd. Vaagheden en eindeloze uitwijdingen worden afgewisseld door momenten van opperste helderheid. Nu eens is Giraud aan het woord dan weer Moebius, waarbij deze laatste de ander vaak overstemt. Zo zegt hij dat hij in zijn leven leermeesters op verschillende niveaus heeft gehad. Hij roemt Jodorowsky als zijn kosmische *maitre* om even later vol lof uit te wijden over zijn aardse leermeester Joseph Gillain (Jijé) aan wie hij op technisch gebied veel te danken heeft.

"Hij had de strips gezien, die ik tijdens mijn militaire dienst gemaakt had en hij zei: 'Je bent nu wel in staat om een westernstrip als Jerry Spring te tekenen', maar dat was nog helemaal niet zo. Met veel pijn en moeite had ik aan het einde van de eerste week één pagina klaar, en die was bijna doornat van het zweet! En toen hij die zag, barstte hij in lachen uit! Hij besloot dat we het op de Amerikaanse wijze zouden gaan doen: hij zette de pagina in potlood en ik inkte hem daarna.

"Ik heb bij Jijé de grondbeginselen van het vak geleerd. Hoe je een bladzijde indeelt, hoe je een plaatje helder maakt, het werken met fotodocumentatie, het gebruik van zwart. Kortom, ik heb bij hem leren tekenen. Hij was ook een van de weinige striptekenaars die het belang van de kleur in het verhaal inzag. Door hem heb ik me sneller bepaalde technieken eigen kunnen maken, waardoor ik wel een of twee jaar heb gewonnen.

"In die tijd gingen jonge mensen nog maar weinig op bezoek bij oudere tekenaars om hun werk te laten zien. Ik was op een gegeven moment naar Jijé toe gegaan, die in de buurt van Parijs woonde. We hadden meteen goed contact. Hij was erg aardig en ik was erg onder de indruk van een volwassene die met een vak bezig was dat hij leuk vond. Hij had een harmonieus gezin, zijn manier van leven sprak me erg aan. Het was voor mij de bevestiging, dat ook ik striptekenaar moest worden, met een vrouw en kinderen.

"Na *Jerry Spring* heb ik een paar jaar maar weinig strips gemaakt. Ik schilderde en maakte illustraties. Maar de héle dag schilderen beviel me toch niet. Ik moest strips maken, net als een alcoholist zijn alcohol nodig heeft. Ik ging met mijn map naar Harakiri, een beetje obscuur blaadje. Cavanna, de hoofdredacteur, vond mijn tekeningen wel goed en ik mocht een serie verhalen voor ze maken. Dat ging ik doen onder het pseudoniem Moebius, een naam die ik ontleende aan de ring van Moebius, wat een bepaalde slimme constructie is om een tekening eindeloos te laten doorlopen. Als ik niet voor Harakiri zou hebben gewerkt, dan waren er veel dingen geweest die ik nooit had leren kennen en waren er bepaalde

Blueberry: werkelijkheid geworden droom

dingen misschien nooit uit me gekomen."

Vond u het satirische genre moeilijk?

"Ook toen ik voor Harakiri werkte ben ik nooit echt satirisch bezig geweest. Mijn talent ligt zeker niet op dat vlak. Ik begrijp de mensen te goed om echt satires te kunnen maken. Ik zie dat de gebreken bij mensen voortkomen uit innerlijke vervormingen. Om een goed satiricus te kunnen zijn moet je erg stevig in je schoenen staan en erg vastomlijnde meningen hebben.

"Ongeveer tegelijk met mijn werk voor Harakiri begon ik met het tekenen van *Blueberry* en vertrok naar Mexico en later New York. In het jaar dat ik op reis was tekende ik *Blueberry* om in mijn levensonderhoud te voorzien. Toen ik weer terug was in Frankrijk, kon ik met geen mogelijkheid nog een verhaal voor Harakiri op papier krijgen. Het was afschuwelijk. Ik heb het acht maanden lang geprobeerd, ik beloofde Cavanna telkens een strip. Maar het ging niet en uiteindelijk heb ik 't opgegeven. *Blueberry* slopste al mijn energie op. Het was heel dramatisch, want Cavanna kon maar niet

John Difoel: meer symboliek

begrijpen hoe ik mijn tijd kon besteden aan wat zij als een kinderstrip beschouwden. Bij hen had ik een fantastische vrijheid, maar het stond niet meer op mijn programma. Met het tekenen van *Blueberry* werd de droom, die ik als adolescent had, werkelijkheid. Het werk voor Harakiri kwam niet overeen met die droom. Het was iets dat ik had kunnen doen als volwassene, maar die rijpheid bezat ik nog niet. Ik heb er ook nooit spijt van gehad, dat ik jarenlang voor adolescenten heb getekend. Het gaf me de mogelijkheid om mijn techniek te grondvesten en om een publiek te veroveren met avonturen-verhalen. Een meer banale reden is natuurlijk ook dat *Blueberry* me een veel regelmatigere inkomen gaf dan ik met mijn werk voor Harakiri had kunnen verdienen. Ik kreeg meteen albums in kleur, met auteursrechten! Het geld was niet het belangrijkste, maar wel belangrijk. Ik kon pas andersoortige verhalen gaan maken, toen ik het gevoel had dat de schuld aan de adolescent-in-mij betaald was, en dat ik een wereld in kon gaan van een meer volwassen soort creëren . . ."

In de tussentijd was de Blueberry-strip ook sterk veranderd . . .

"Zeker. Het is tenslotte een volwassene die *Blueberry* tekent. Alles wat ik in mijn privé-leven meemaakte, veranderde de strip. En dan heb ik het nog helemaal niet over mijn vooruitgang in tekentechniek! Doordat je daar aan dag zit te tekenen gaat je bekwaamheid vooruit en plotse-ling ga je van het ene niveau naar het andere en ontdek je allerlei nieuws. Het was voor mij niet zo duidelijk dat de strip vernieuwend was. Je wilt wel altijd iets maken dat nog nooit eerder gedaan is. Toen ik *Blueberry* ging tekenen, wilde ik mijn eigen western maken, maar de elementen die later door de mensen als nieuw zijn ervaren zijn er deels ingekomen door een zekere mate van onkunde. Ik had een enorme hekel aan het tekenen van architectuur, daarom tekende ik nooit keurige boerderijen maar altijd gebouwen die enigszins vervallen waren. Mijn voorkeur gaat uit naar bossen en rotsen. Zo wordt nu iets nieuws geboren. Het onverzorgde uiterlijk van mijn personages, het slonzige, is erin geslopen onder invloed van Sergio Leone.

"En dat het verhaal ook veranderd is, tja natuurlijk! Charlier, de scenarist, is geen robot. Hij werd ook beïnvloed door mijn werk. We hadden discussies voordat hij een scenario maakte en dan verwerkte hij wel of niet mijn suggesties. Charlier kent mijn leven niet, hij maakt zijn scenario's volgens de logica van het verhaal. Maar ik geloof erg aan magie . . . Je kunt een verhaal van *Blueberry* nemen en het lezen als tarot, als een bepaalde interpretatie van mijn leven!"

Op een gegeven moment bent u gestopt met het tekenen van Blueberry, waarom?

"Daar zijn diverse redenen voor. Ik was 't zat om deze strip al zoveel jaren lang in een geforceerd tempo te moeten tekenen. *Blueberry* was voor mij het werken in de

donkere kelder geworden, terwijl ik buiten de lente voelde met alle bloemen en fluitende vogeltjes. Toen dacht ik: 'Stik maar met je werk in de kelder.' Op hetzelfde ogenblik hadden we een financieel conflict met onze uitgever en ook dat was een aanleiding om er maar mee op te houden. *Blueberry* was een cocon geworden waar ik in zat, zo als vaak gebeurd bij de makers van succes-strips. Je verliest het contact met de werkelijkheid. Dat had ik vanaf het begin geweten. Ik had tegen mezelf gezegd, als deze strip succes heeft, dan moet ik niet de slaaf van mijn stripfiguur worden, zoals bij veel Amerikaanse en Belgische tekenaars het geval is. Ik wilde me daarvan bevrijden, maar dat was gemakkelijker gezegd dan gedaan. Je hebt voor jezelf materiële behoeften geschapen, die steeds groter worden. Je koopt een auto, een huis, de kinderen gaan naar school, het is een ongelooflijke val waar je in zit."

Het is wel de droom die u had, toen u Jijé aan het werk zag . . .

„Zeker, het was geworden zoals ik gewild had. Maar nu moest ik toch van die 'weg' af, zoals ik heb trachten uit te leggen in mijn strip *De omweg*, waarin ik van de snelweg afa, waarna ik allerlei monsters tegenkom. Maar dat is de prijs die je moet betalen als je de vrijheid wilt vinden. Ik heb mijn gezin niet als de onderdrukker gezien, begrijp me goed. Ik heb niet aan de werkelijkheid willen ontsnappen door de gezinsbanden door te snijden, zoals vaak in dat soort situaties gebeurd. Nee, we moesten ons gezamenlijk in het avontuur storten."

In het album L'Homme, est il bon? (Is mens Lekker?), dat uit die tijd stamt, staan veel verhalen die eindigen met dood en vernietiging . . .

„Dat was een erg karakteristieke periode in mijn leven. Ik was toen erg somber en pessimistisch over mijn leven. Het was op een bepaalde manier ziekelijk en het was sterker dan mezelf. Ik had niet van tevoren bedacht om een serie verhalen te maken die allemaal eindigen met de dood, maar elke keer als ik een scenario maakte, zat ik aan het einde van het verhaal wéér met die dood. Het drong pas tot me door toen ik alle verhalen uit die tijd bij elkaar zag en dat heeft me toen erg aan het denken gezet. Dat gaf me een aanleiding om me te bezinnen over mijn leven en over de redenen die zorgden dat ik dit soort reflexen had. Daar ben ik erg lang mee bezig geweest, en nog steeds trouwens. Als je ziek bent, geïnfecteerd met een microbe, dan verzorg je je. Hetzelfde doe je, als je met een eh . . . geestelijke microbe bent geïnfecteerd, dan moet je je geestelijk verzorgen. Ik vond 't geen teken van een gezonde geest om elke keer maar iemand dood te laten gaan (barst in geschater uit). Er is in onze wereld natuurlijk wel een groot taboe op de dood. Volgens mij hoef je de dood niet als iets negatiefs te zien, maar als de overgang van het ene niveau naar het andere."

U heeft wel eens gezegd dat het lezen van de boeken van Carlos Castaneda uw leven veranderd heeft . . .

„Door het lezen van die boeken met het onderwijs van Don Juan heb ik geleerd dat er dimensies bestaan die ik nooit had vermoed. Dat heeft mijn leven veranderd. In de tijd dat ik *De hermetische garage* tekende zijn veel stukken erg beïnvloed door Castaneda. Ik ben een soort geestelijke spons. Ik las toen veel boeken over allerlei filosofieën en dat komt er bij het tekenen dan weer uit, want dat soort boeken zet je verbeelding op een absoluut ongelooflijke manier aan het werk, doordat ze enorm krachtige informatie bevatten! Het wekt haast dezelfde visionaire krachten op, als na het eten van peyotl-knoppen."

Werkte dat ook in Blueberry door?

„Dat is moeilijk te zeggen, want *Blueberry* zit in een veel primitiever soort van raamwerk. Het is een klassiek soort strip met regels en wetten en het is niet als bij Moebius, die iets heel vloeiends heeft, en die telkens weer anders is doordat ik nieuwe informatie opneem of nieuwe emoties doormaak . . . Moebius is tekenen zonder een vast kader. Bij het tekenen als Giraud zit ik in een stijf, gesloten kader. Toen ik vroeger *Blueberry* maakte, investeerde ik er een hoop denkwerk, enthousiasme en energie in. Ik kon er geen afstand van nemen. Nu ik een tijd als Moebius heb gewerkt, kan ik dat wel en wanneer ik *Blueberry* teken, heb ik de indruk mezelf bezig te zien, als in een of ander aardig schouwspel: het maken van *Blueberry*!"

Er is momenteel een tendens om steeds meer geweld te stoppen in westernstrips. Uzelf laat Blueberry iemand in zijn rug schieten en in een andere tekening spuit het bloed bij iemand uit zijn rug. Waarom?

„Er stond ooit een strip in *Pilote* waarin je cowboys in een Amerikaanse en in een Italiaanse western zag sterven. In de Amerikaanse western zag je de cowboys altijd heel beschaafd neervallen met een kogel in hun hand of in hun schouder. Maar in de Italiaanse westerns, die daarna kwamen, ging het een stuk gewelddadiger toe; de mensen werden vol getroffen en het bloed spoot er aan alle kanten uit. Kwalijk? Ach, nee! Kunstenaars die iets scheppen leven vaak in een droomwereld. Het zijn meestal gevoelige mensen en ze zijn meestal niet erg gericht op geweld. Er zijn mensen die zeggen: 'Ik wil alles laten zien, maar dat kan niet voor 't publiek waar ik voor werk.' Maar die Italiaanse westerns lieten dingen zien, die je nog nooit had gezien en toch was niemand er erg door geschokt. Dat stadium zijn we in wezen al weer voorbij, ook in de westernstrip. We zitten nu in een stadium dat het geweld een soort ballet is geworden van verminking en dood. In mijn science fiction-strip *John Difool* ga ik daar verder in dan in *Blueberry*. Maar het is geen verontrustend geweld, het is de bloederige choreografie van de fantasie."

Is John Difool, uw nieuwe held die u als Moebius tekent, de Blueberry van de kosmos?

„Ja, volgens mij wel. *John Difool* is een meer bewuste strip dan *Blueberry*. Charlier is met zijn *Blueberry*-scenario's wat rechtlijniiger en maakt een strip in de traditie van het vervolgvverhaal, waarin de held niet wezenlijk verandert. Jodorowsky en ik willen een evolutie van de figuren. De figuren in *Blueberry* zijn typen, terwijl die in *John Difool* archetypen zijn. De enige overeenkomst tussen *Blueberry* en *John Difool* is dat ze beiden ongenadig door het leven en hun tegenstanders worden afgetuigd. Niets gaat bij hen via de gemakkelijkste weg. Maar verder is de *John Difool*-strip op een heel ander niveau, er komt veel meer symboliek in voor, meer beelden uit het onderbewustzijn. Niet dat we ernaar zoeken, zo van eh . . . 'We gaan nu eens heel symbolisch mensen laten vallen of vliegen'. Dat komt wel veel in mijn strips voor, maar dat soort symbolen dienen zich vanzelf aan en worden niet bedacht."

Met Blueberry bent u bekend geworden in Europa, met Moebius bent u zelfs in Amerika doorgedrongen. Heeft dat succes uw leven veranderd?

„Het is moeilijk te zeggen. Het hebben van succes heeft afschuwelijke consequenties, de erkenning door heel veel mensen verspreid over de hele wereld is op een bepaalde manier moeilijk te aanvaarden. Als je heel snel beroemd wordt, zoals soms gebeurt in de wereld van de popmuziek, dan kan dat een crisis veroorzaken. Het probleem is altijd om je eigen identiteit te bewaren en je eigen leven als scheppend kunstenaar. Succes blijft altijd een sado-masochistische relatie tussen jezelf en een vage massa, je publiek. En dat publiek vraagt altijd maar, en het is moeilijk om die vraag te weerstaan. Trouwens, wat mijn leven zou hebben veranderd, dat zou de afwezigheid van succes zijn geweest."

Is het nu niet zo dat u het gevaar gaat lopen dat u wordt ingepakt door Moebius, net als u eerder bij Blueberry was overkomen?

„Vanuit het systeem waarin ik *Blueberry* maakte, ben ik met Moebius in een nog veel gevaarlijker systeem terechtgekomen. Een systeem dat de deuren naar televisie en film voor me heeft geopend, iets dat me met *Blueberry* nooit gebeurd zou zijn. Maar het is altijd een kwestie van snelheid tussen de cocon waarin ik dan terecht zou komen en andere dingen. Het is een voortdurend schaakspel, met constant listen om te ontsnappen."

„Hoe vrijer je bent, hoe meer macht je krijgt. En van die macht ben je een gevangene. Het is tragisch, maar het denken in onze westerse wereld is gericht op het hebben van macht. Als je erover denkt om die macht op te geven, vindt men zo iets ronduit heiligschennis, en dan laat de maatschappij zijn tanden zien!"

Kees de Bree
en Hans Frederiks